

Omgaan met de spagaat tussen systeeminnovatie en de praktijk

interview

Het moment van de waarheid is aangebroken, zegt John Grin, hoogleraar systeeminnovaties aan de Universiteit van Amsterdam. De programma's 'Systeeminnovaties plantaardige productiesystemen' hebben projecten geformuleerd die de landbouw dichterbij de gewenste toekomst moeten brengen. 'De grote uitdaging is zover te gaan dat mensen uit de praktijk nog mee willen doen en het toch een systeeminnovatie blijft.'

Hoewel opgeleid als natuurkundige is Grin nu politicoloog. Hij is vooral geïnteresseerd in de invloed van wetenschap en techniek op de maatschappij en het beleid. Zijn hele loopbaan is ermee doorspekt. 'En nu heeft het systeeminnovatieprogramma mij gevraagd om te helpen bij het leren denken en werken in termen van systeeminnovatie én de sociale component ervan, want aan dat soort dingen denken exacte onderzoekers vaak niet vanzelf.'

Heeft u affiniteit met de landbouw?

'In mijn middelbare schooltijd heb ik gewerkt bij een bollenkweker. Als je dat lang doet, kom je verder dan lelies koppen. Ik hielp bijvoorbeeld ook mee in de veredeling.'

Waarom is systeeminnovatie nodig?

'De maatschappij vraagt een andere landbouw. Kijk naar de problemen sinds eind jaren zeventig: vervuiling van water door fosfaten en nitraten, boterberg en melkplas, mestoverschot, gewasbeschermingsmiddelen en dierziekten als BSE, varkens- en vogelpest. De vooruitgangsgedachte van productie- en kwaliteitsverhoging heeft weliswaar veel succes geboekt, maar om de neveneffecten echt aan te pakken, moeten we het huidige landbouwsysteem ter discussie durven te stellen.'

Wat verstaat u precies onder systeeminnovatie in de landbouw?

'De omslag van een kennisgedreven, op productieverhoging gerichte landbouw, naar één die voldoende en rendabele voedselproductie combineert met het voorkómen van neveneffecten en die van daaruit kennisvragen stelt. Systeeminnovatie leidt tot een andere manier van boeren, maar ook tot een herinrichting van instituties. De ijzeren driehoek van overheid, onderzoek en boerenorganisaties gaat hiermee

verder op de schop. We zijn toe aan een nieuwsoortige kennis en een nieuwe manier van kennisverwerving, waarbij boeren, burgers, handel en supermarkten medeontwerpers worden van het kennissysteem. Daar is het systeeminnovatieprogramma mee bezig. Het is heel motiverend om te zien dat de onderzoekers durven te pionieren met heel nieuwe, interactieve werkwijzen.'

Een voorbeeld van systeeminnovatie...

'Publiek-vriendelijke teelten voor belevingslandbouw, dat vergt systeeminnovatie. Daarvoor is nieuwe kennis nodig. Bijvoorbeeld over mengteelten om ziekten en plagen milieuvriendelijk te onderdrukken. Die kennis tref je zelfs niet veel aan bij een grote organisatie als Wageningen UR. Omdat je nieuwe kennis zoekt, levert het vaak heel fundamentele kennisvragen op, bijvoorbeeld naar preventie via natuurlijke mechanismen. Een uitdaging voor Wageningen UR.'

Wat levert het systeeminnovatieprogramma op?

'De mensen hebben interessante keuzes willen maken. Normaal gesproken koppelen we hightech en transnationaal – de bestaande dominante landbouw – en lowtech en regionaal aan elkaar. De groep heeft durven kiezen voor de diagonale combinatie hightech met regionaal. Het voegt iets toe aan dingen die je niet zoveel ziet. Het grootste succes is wel dat onderzoekers consequent samenwerken met betrokkenen. Het moment van de waarheid is wanneer zij hen vragen de projecten te helpen realiseren. Hoe meer systeeminnovatie erin zit, hoe meer de projecten afwijken van het gebruikelijke en hoe groter de kans dat belanghebbenden afhaken. Boeren moeten weten dat als ze geen gebruik maken van chemische gewasbeschermingsmiddelen, ze toch opbrengst en inkomen behouden. Zaak is om zover te gaan dat zij mee willen doen en het toch een systeeminnovatie blijft.'